

## PREDSTAVITEV DOKTORSKE DISERTACIJE

Ime in priimek: **Blaž Gselman**

Doktorski študijski program: **Primerjalni študij idej in kultur**

Študijski modul: **Literatura v kontekstu**

Delovni naslov doktorske teze: **Louis Adamič: priseljski organski intelektualci ameriškega delavskega razreda**

Predlagani mentor: **doc. dr. Jernej Habjan**

Predlagani somentor: **doc. dr. Andraž Jež**

V disertaciji si prizadevam za recepcijo dokumentarne proze migrantskega pisca Louisa Adamiča (1898–1951). V ta namen hkrati opravi trojno branje: Adamičevih besedil, strukture družbene formacije Združenih držav Amerike in dosedanje recepcije njegovega dela. Medtem ko natančno in oddaljeno berem prvo, skušam rekonstruirati drugo, da bi lahko pokazal na pomanjklivosti in omejitve zadnje. Namen bom dosegel, če mi bo uspelo premestiti celotno problemsko polje, v katerem je bilo Adamičevo delo doslej obravnavano. Pri tem sem postavil dve tezi. V prvi tezi trdim, da se Adamičeva diskurzivna formacija proizvaja in izjavlja z določenega mesta v celotni strukturi družbenih odnosov. To mesto lahko identificiram kot položaj delavskega razreda Združenih držav v zgodovinsko specifični severnoameriški kapitalističnih družbeni formaciji. V drugi tezi trdim, da je dosedanja recepcija Adamiča sebe in njegovo delo ujela v izsiljeno izbiro, *vel*-alternativo: bodisi ga je marginalizirala v tukajšnji literarni vedi bodisi ga je umestila v središče tukajšnjih izseljenskih študij, a vsakič le kot njihov objekt. Z razvijanjem prve teze v disertaciji pojasnjujem drugo. Če bom pri tem uspešen, bom lahko pokazal, da je teoretska intervencija na ravni diskurza nujna, da lahko prikažem Adamiča kot subjekt ameriških študij, torej subjekt artikuliranja družbenih antagonizmov, ki jih družbena formacija Združenih držav nunjo proizvaja in ohranja za potrebe akumulacije kapitala.

Svoji tezi dokazujem v nekaj korakih. Najprej Adamiča umestim kot pisca, ki ga je zaznamovala modernost. Za njegovo tekstovno prakso je bila odločilna in določujoča (ekonomska) migracija v svetovno središče akumulacije kapitala. Na tem ozadju lahko pokažem, da Adamič ni bil samo modern, temveč tudi modernističen pisec, pri čemer razširim šolsko definicijo modernizma kot z določenimi formalnimi značilnostmi zaznamovanega načina literarnega pisanja, ki naj bi reprezentiralo moderno subjektivnost v zgodovinskem obdobju nekaj desetletij, ko kapital preoblikuje sestavo delovne sile v formacijo, za katero je značilna množična proizvodnja, znano tudi kot fordizem. Pri tem si pomagam s tematizacijami svetovne literature kot sistema, ki je »en, a neenakomeren« (Moretti), in ki te neenakosti v sistemu opazujejo kot »kombiniran in neenakomeren razvoj« (WReC) ene same, »singularne modernosti« (Jameson).

V nadaljevanju lahko ob natančnem branju njegovih zgodnejših del, kot so *Dinamit*, *Smeh v džungli* in *Vrnitev v rodni kraj*, dokazujem, zakaj je Adamič pisec »protihegemonih epistemologij« (Davis), najsi gre za Južno Kalifornijo, središče svetovne akumulacije kapitala, ali pa za kraljevino Jugoslavijo, kapitalistično periferijo, popolnoma odvisno od tujega kapitala (Dimitrijević), ki pa je prav zaradi svoje »zaostalosti« simptom »kapitalistične modernizacije

na periferiji» (WReC). Na mestu, kjer je dominantna ideologija gradila mite o »ameriški edinstvenosti« in »ameriškem snu«, je Adamič pokazal na napetosti in protislovja v družbeni strukturi, ki se zgoščajo zlasti v »rasni« in etnični kulturni identiteti. »Raso« skušam misliti kot »ničto institucijo« (Lévi-Strauss; Močnik) severnoameriške družbene formacije, ki ameriško buržoazno družbo konstituira s tem, da iz nje izloči brezpravne Afroameričane, etnično, versko in nacionalno heterogeno prebivalstvo pa ravno skozi ta konstitutivni moment organizira v celoto na način, da, navidezno paradokсно, utrjuje razlike med njenimi segmenti. Nato se lahko posvetim kritiki nekaterih obdelav Adamiča, ki v njem vidijo predhodnika multikulturalizma. Dan Shiffman v knjigi *Korenine multikulturalizma*, Jose-Antonio Orosco v knjigi *Toppling the Melting Pot* in nazadnje John Enyeart v delu *Smrt fašizmu* ponudijo branja Adamiča, v katerih so kulturne identitete bolj ali manj substancializirane kategorije, vzete iz družbene dejanskosti, ki bi jih moral analitski postopek šele obdelati, da bi lahko pokazal na njihovo relacijsko vpetost v zgodovinska, torej razredna razmerja. Zato v svojem branju Adamiča postopek navedenih študij obrnem na glavo; iz njegovih besedil razbiram, da so delovni procesi in hierarhizacija delovne sile v kapitalistični proizvodnji ter tendiranje segmentov delavskega razreda k različnim frakcijam vladajočega razreda materialni obstoj identitetnih (»rasnih«, etničnih, verskih, nacionalnih, spolnih) delitev delavstva.

V nadaljevanju pojasnim, zakaj je Adamičevo razumevanje problematike privzelo čisto določeno formo v njegovi diskurzivni praksi. Adamičevo strukturacijo teksta (njegovo sintaktično strukturo) primerjam z ključnimi sočasnimi dogodki v ameriškem literarnem polju, kot so hard-boiled detektivski roman (zlasti tematizacija nasilja pri Raymondu Chandlerju (Jameson, *Raymond Chandler*) v primerjavi z *Dinamitom*; nasilje kot razredno nasilje; hrepenenje po domnevno izgubljeni avtentičnosti ameriškega juga, ki je Williamu Faulknerju narekovalo povsem drugačno diskurzivno strukturo (diametralno nasprotna pisca sta se v zgodnjih tridesetih letih 20. stoletja skupaj znašla v »južnjaškem stičišču modernističnih tokov«, pri reviji *Contempo*); nazadnje, in morda tudi najpomembnejši za mojo raziskavo pa so sočasni pisci dokumentarne proze, med njimi zlasti John Dos Passos s svojo trilogijo *USA* (1930, 1932, 1936).

Pisec Mike Gold je na nekem mestu Dos Passosova zgodnja besedila označil za »kolektivistična«. Goldova domiselna artikulacija mi nadalje služi kot izhodišče za konceptualizacijo dokumentarne proze. To organiziram okrog vprašanja o literarni in zgodovinski resnici, pri čemer vztrajam pri ločnici med literarno in neliterarno diskurzivno formacijo, in sicer ne zato, da bi lahko Adamiča umestil onkraj prve, temveč zato, da bi lahko njegovim tekstom določil mesto na preseku obeh. Ker je vsakršna diskurzivna formacija vselej že racionalizacija antagonističnega družbenega razmerja (odvisno je le, kako obdeluje ideološko gradivo, ki vstopa vanjo), me zanima zlasti odnos Adamičeve dokumentarne proze do romana, meščanske literarne forme *par excellence*, in potek drugotne refrakcije ideološkega materiala (Medvedev; Habjan) pri Adamiču na eni strani in v romaneskni pripovedi na drugi. Obenem lahko pokažem, da adamičevski tekst proizvaja kolektivno subjektivnost (v nasprotju z dominantno težnjo v romaneskni tradiciji), ki si skuša pod zgodovinskimi pritiski akumulacije kapitala izbojevati svojo protihegemono politično sestavo (Alquati; Močnik).

S tem argumentacijo zaokrožim, saj utemeljim umestitev Adamičevega izjavljanega položaja v strukturni točki celote družbenih odnosih, ki je pozicija večrasnega in večetničnega delavskega razreda. Nazadnje lahko razrešim zagato svoje druge zgoraj razgrnjene teze: Adamič je bil lahko vselej samo zelo obrobna figura v tukajšnji literarni vedi, iz literarne zgodovine ga je prvi izgnal sam Josip Vidmar s šovinistično intervencijo v sporu z Otonom Župančičem v aferi, ki jo zgodovina pomni kot »krizo Ljubljanskega zvona«, kar se je dogajalo med Adamičevim obiskom Jugoslavije v letih 1932–1933. Pozneje je Adamič lahko postal objekt tukajšnjih izseljenskih študij (zlasti v delu Janje Žitnik Serafin) prav zaradi zgoraj opisanih esencialističnih pristopov k vprašanju etnije itd. S predelavo problemskega polja pa lahko pokažem, da je Adamič pravzaprav eden od predhodnikov ameriških študij oziroma vsaj tiste njihove usmeritve, ki v svojih odgovorih na vprašanje o tem, kaj je ameriško, ni utrjevala mitskih pripovedi, temveč se jim je postavila po robu s protipripovedmi (Denning).

## Izbrana literatura

Adamič, Louis, *Dinamit*, prev. Bogdan Gradišnik (Ljubljana: Borec, 1983a).

———, *Smeh v džungli*, prev. Rapa Šuklje (Ljubljana: Borec, 1983c).

———, *Vrnitev v rodni kraj*, prev. Mira Mihelič (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1962).

, ur. Aleksander Skaza, prev. Drago Bajt (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982).

*The Lean Years: A History of the American Worker, 1920–1933* (Chicago: Haymarket

———, *The Turbulent Years: A History of the American Worker, 1933–1941* (Chicago:

———, *Prisoners of American Dream* (London: Verso, 1986).

‘The Special American Condition’: Marxism and American Studies, *American Quarterly*

Dimitrijević, Sergije, *Tuji kapital v gospodarstvu bivše Jugoslavije*, prev. Marko Kržan

*Smrt fašizmu: boj Louisa Adamiča za demokracijo*, prev. Mojca Dobnikar (Ljubljana:

22.2 (1933): 87–97.

H

a

Jameson, Fredric, *A Singular Modernity* (London: Verso, 2002).

———, *Raymond Chandler: The Detections of Totality* (London: Verso, 2016).

Lévi-Strauss, Claude, *Structural Anthropology*, prev. Claire Jacobson in Brooke Grundfest Schoepf (New York: Basic Books, 1963).

, Pavel Nikolajevič, *Formalna metoda v literarni vedi*, prev. Marko Kržan (Ljubljana:

Močnik, Rastko, *Spisi iz humanistike* (Ljubljana: Založba /\*cf., 2009).

e

r

n

e

j

,

Ljubljana: Založba /\*cf., 2014).

- Korenine multikulturalizma: delo Louisa Adamiča*, prev. Cirila Toplak (Ljubljana: Založba ZRC, 2005).
- Strpnost ni dovolj: prispevki s konference Iz mnogih dežel: ob 120. obletnici rojstva Louisa Adamiča* (= *Borec* 751–753 /2018/).
- (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1995).
- Vološinov, Valentin N., *Marksizem in filozofija jezika*, prev. Marko Kržan (Ljubljana: Studia
- Žitnik Serafin, Janja, Avtobiografske značilnosti in kulturna identiteta v zgodnjih delih Louisa Adamiča, v: *Avtobiografski diskurz*, ur. Alenka Koron in Andrej Leben (Ljubljana: Založba ZRC), 175–188.
- , Louis Adamic, a Slovene, an American, an Observer, a Fighter, a »Poet«, *Dve*
- , *Orel in korenine med »brušenjem« in cenzuro* (Ljubljana: ZRC SAZU, 1995).
- , *Pero in politika: zadnja leta Louisa Adamiča* (Ljubljana: Slovenska matica, 1993).
- , *Pogovori o Louisu Adamiču* (Ljubljana: Prešernova družba, 1995).
- Župančič, Oton, Adamič in slovenstvo, *Ljubljanski zvon* 8, 1932.

u  
i  
s

A  
d  
a  
m  
i  
č

i  
n

s  
o  
d  
o  
b  
n  
i  
k  
i  
:

l  
9  
4  
8

—